

Одълууннаабы о5о сайдар киинэ - «Кунчээн» уһуйаан

«Салгын биниги тулабытыгар»

улахан бөлөх о5олоругар аналлаах оонньуу-дьарык

Иитээчи: Сибирякова Айталига Семеновна

2020 сыл

Сыала: киһи олоҕор салгын суолтатын туһунан өйдөбүлү инэри, билиилэрин ханаты

Үөрэтэр сорук: оҕо интэриэһин тардан, тутан-хабан, чинчийэн олоххо туһаналларыгар үөрэти, учуонай идэтин билиһиннэри

Сайыннарар сорук: оҕо толкуйдаан түмүк онорор үөрүйэҕин сайыннары

Иитэр сорук: бэйэ-бэйэҕэ истин, эйэлээх сыһыанга иити

Саҥа тыллар: дьэнкир, учуонай, атмосфера

Сааһынан бөлөх: улахан бөлөх, 5-6 саастаах оҕолор

Иитэр-үөрэтэр дьайымал көрүнгэ: оонньуу-дьарык

Хайысхата: билии-көрүү

Эйгэлэр алтыһыылара: билии-көрүү, тыл сайдыыта, сэрэхтээх буолуу, үлэ, бэйэ-бэйэҕэ сыһыан, кэрэ эйгэтэ

Туттуллар ньымалар: билиһиннэри, иһитиннэри, көрдөрүү, чинчийи, истии, быһаары, толкуйдаты, бодоруһуу, сэхэргэһи

Туттуллар матырыйаала: проектор, экран, ноутбук, остуоллар, шарик, халааттар (оҕо ахсаанынан), лабароторияҕа сылдыы быраабылалардаах карточкалар (оҕолор бэйэлэрэ толкуйдаан эрдэ онорбут карточкалара), полиэтиленовай пакеттар, ыстакааннар, пластилин, салфетка, уулаах иһит, веер, альбом илииһэ, хордуон, трубочкалар.

Туттуллубут литература: «От рождения до школы», «Тосхол» бырагыраамалар

САНПиН ирдэбилэ:

Экран проектор тэйиччитэ: 3м

Экран кэтитэ: 0,9м

Экран үрдүгэ: 1.2м

Экранна үлэ: 7 мүнүүтэ

Дьайымал хаамыта:

Дьайымал түһүмэхтэрэ	Соруктара	Иитээччи дьайымала	Оҕо дьайымала	Туттуллар ньымалар	Түмүк
1. КИИРИИ ЧААҺА					
Дьарыкка киллэри	Оҕо билиэн-көрүөн баҕатын уһугуннары	-Хайа, оҕолоор, туох эрэ тыаһыыр дии. Истэбит дуо? - Бу тугуй? (<i>шарик</i>) -Онтон шарикпыт тоҕо тыаһырый? (<i>оҕолор эппиэттэрэ</i>) Кини олох көстүбэт Кыайан таба туттарбат Ол да буоллар биһиэхэ Кини олус наадалаах. Кинитэ суох тыыммаппыт, Шарик кыайан үрбэппит Тулабытыгар куруук баар Бу тугуй, таайын эрэ оҕолоор? (<i>салгын</i>) -Салгын биһиэхэ туохха нааданый? Эниги санаабытыгар салгын өссө кимиэхэ нааданый?	Иитээччи дьайытыгар интэриэс ууран, билиэн-көрүөн баҕаларын этии; Таабырыны таайы, ыйытыларга хоруйдааһын	Бодоруһуу, сэхэргэһии, толкуйданы	Интэриэһи үөскэти
2. СҮРҮН ЧААҺА					
Салгын биһиги тулабытыгар	Сананы ылыны,	<i>Слайда5а презентация көрдөрүү</i> (сир шаара)	Салгын биһиги тулабытыгар баарын	Ыйытыктар Слайд көрүү	Сананы билэн,

баарын билиһиннэрий	билиилэрин хаһатыы	- Оҕолоор, бу ханнык планетаны? Сөп, бу бийиги олорор планетабыт-Сир. Сирбит тула өтгө хап-халын салгынынан бүрүллүбүт эбит. Ону атмосфера диэн ааттыыллар. Атмосфера бийигини күнүһүн күн күүстээх сарданаларыттан харыстыыр, онтон түүнүн - космос дьыбардаах тымнытыттан. Арай биһиги сирбитигэр салгын суоҕа буоллар, тыынар тыыннаах баар буолуо этэ дуу?	интэриэһиргээн истии, боппуруостарга эппиэттээбин	Истии Толкуйдатыы Быһаарыы	астыныы Толору сөптөөх эппиэти биэри
Сананы үөрэтэргэ эрдэ тугу үөрэспиттэрин, билэллэрин чопчулаһын (актуализация)	Тыл саппааһын байытыы, оҕо болҕомтолоох буолуутун ситиһии	<i>Оонньуу: «Тыынар - тыыммат» (слайдалар).</i> Быраабылата: тыынар тыыннаабы көрдөхтөрүнэ, таһыналлар, тыыммат буоллабына, илиилэрин кириэстии туталлар. -Салгын туһунан өссө элбэби билиэххитин баһарабыт дуу? Оччоҕо лабораторияҕа бараммыт, салгын туһунан өссө элбэби кэпсэтиэхпит. Онно кимнээх улэлиллэрий? Учуонайдар тугунан дьарыктаналларый?	Слайданы көрөн, оонньууга үөрэ-көтө кыттыы, быраабыланы тутуһуу	Сорудабы толоруу	Оонньууга актыыбынайдык кыттыы

Оџо билиэн-көрүөн бабарар дьобурун сайыннары	Оруолга киллэри, сэрэхтээх буолууттан быраабылалары хатылааһын	-Оџолоор, учуонайдар анал хоско улэлииллэр. Кинилэр уопут онорон, элбэџи чинчийэллэр, үөрэтэллэр уонна түмүк онороллор. Чинчийэргэ аналлаах анал хос туох диэн ааттанар этэй? <i>(лаборатория).</i> -Лабороторияҕа сылдьарга ханнык быраабылалар бааллар этэй? <i>(оџолор эрдэ уруһуйдаабыт схемаларын көрдөрүү, хатылаты).</i>	Учуонай буолан, анал формалары кэтии, оруолга кирири, быраабылалары хатылааһын	Болџомтолоох тук истии Хатылааһын	Оруолга киирэртэн дуоһуйууну ылы
Практической үлэ	Сананы ылыны, билиилэрин ханаты	<u>1 чинчийи</u> <u>«Салгын биһиэхэ туохха нааданы?»</u> -Салгын биһиэхэ туохха наадалаах диэбиккитий? <i>(хатылааһын)</i> Салгын биһиэхэ тынарбытыгар хайаан да наада дуу, суох дуу? -Муннубутунан үөһэ тынабыт, аяхпытынан таһарабыт. Биһиги муннубутунан тугу киллэрдибит? Онтон аяхпытынан тугу таһардыбыт? Үөһэ тынабыт, аяхпытын сабабыт, илиибитинэн муннубутун тутабыт. Муннубутун бүөлээбиппитигэр туох буолла? Туох диэн түмүккэ кэлэбитий?	Үөрэ-көтө чинчийиигэ кытты. Толкуйдаан түмүк онорорго үөрэнии. Салгын киһиэхэ хайаан да наада диэн түмүккэ кэли, тоџо наадатын быһааран этии	Толкуйдаты Чинчийи Быһаары	Чинчийииттэ н дуоһуйууну ылы, үлэ түмүгүттэн үөрүү

		Түмүк: <i>салгын бийэхэ тыынарбытыгар хайаан да наада.</i> <u>2 чинчийши</u> <u>«Салгыны көрүөххэ уонна тутуохха сеп дуо?»</u> - Салгыны керуеххэ уонна тутуохха сеп дуо? Ону хайдах билиэхпитин сөбүй? Чинчийэр улэбитин салбыаххайын! Бу салапаан мөьөөччүктэр иһигэр туох баара буолуой? Салапааны хаста да бүк тутабьт. Кини хайдаҕый? (синньигэс). Онтон билигин салапаан иьигэр салгыны тутан ылыахпыт. Биир, икки, ус...манньк гынабыт (<i>аһаҕас салапааны үөһээ, аллараа хамсатыы, төбөтун эрийши</i>). -Тоҕо уллэн табыста? Баттаан көрүн эрэ, баттанар дуу? Тоҕо? (<i>толору салгыннаах</i>). Салгын өссө туохха хааллыбытын көрбүккүтүй? -Ытыспьт үрдүгэр салапаамьтын тутуоххайын эрэ, ытыспьт курдат көстөр дуо? Ол аата салгымьт дьүһүннээх эбит дуу? Дьүһүнэ суох	Бастакы чинчийиинэн туох түмүккэ кэлбиттэрин этии Үөрэ-көтө иккис чинчийиигэ киирии, көхтөөхтүк кьттыы Салгыны өссө туохха хааллыбытын көрбүттэрин толкуйдаан этэллэр (холобур, шарик, эрэһиинэ тыы, спасательнай круг, бассейн уо.д.а.)		

		эбит, ол аата кини «дьэнкир» эбит, курдат кестөр буоллабына дьэнкир диибит, өссө дьэнкир туох баар буолуон сөбуй? -Салаппааммытын сүөрэбит, салаппааммыт хайдах буолла? Тоҕо синньигэс буолла? <i>(салгыны тутан баран, ыытан кэбистибит)</i> <i>Түмүк: Салгын - дьэнкир, киһи хараҕар көстүбэт, ол гынан баран, кинини тутан хаайыахха сөп эбит.</i> <i>Физминутка «Салгынынан урдэриллибит куукула»</i> Быраабылата: оҕолор паараҕа арахсаллар (биир оҕо– куукула, иккис оҕо насонуанан үрдэрээччи буолар. Куукула буолбут оҕоҕо хаппаҕа өһүллэр, кэтэрдиллэр, бейджик туттарыллар. Куукулалар салгыннара тахсан хаалбыт, эниги насонуанан үрдэриэхтээххит «с-с-с» уонна хаппахтаан кэбиһэбит. Куукулабыт салгына үрдэриллэн, үөрбүтүнэн улаатан кэлэр. Онтон хаппахтарын	Дьэнкир туох баар буолуон сөбүн толкуйдаан этэллэр Иккис чинчийиинэн туох түмүккэ кэлбиттэрин этии Оонньууга актыыбынайдык кыттыы, сынньаныы		

		сүөрэбит, «пс-пс-пс-пс» куукулабыт салгына тахсар. Оболор миэстэлэрин атастаһан оонньуулар). <u>3 чинчийи «Салгыны хамсатыахха сөп дуо?»</u> Бу малларынан хайдах салгыны хамсатыахха сөбүй? (веер, альбом лииһэ, хордуон, трубка). Салгыны хамсаттахха хайдаҕый, оболор? (тыал буолар эбит). Салгын бытааннык хамсаатабына, хайдах тыал буоларый? Онтон тургэнник хамсаатабына? <i>Оонньуу «Кыра тыал, күүстээх тыал»</i> <i>Түмүк: салгыны хамсатыахха сөп. Салгын хамсааһына тыал эбит.</i> <u>4 чинчийи «Стаканна салгын баар дуо?»</u> -Болҕойун табаарыс учуонайдар, чинчийибитин салбыбыт. Көрүн эрэ, эьиги иннигитигэр ыстакааннар тураллар, бу ыстакааннарга салгын баара буолуо дуу, эниги санаабытыгар? Ыстакаанна салгын баар дуу суох дуу,	Маллары ылан, толкуйдаан салгын хамсааһынын оцоруу «Салгыны хамсатыахха сөп дуо?» диэн ыйытыкка санааларын этэллэр. Тыал диэн тугуй быһаараллар. Чинчийи түмүгүнэн, быһааран этии Үөрэ-көтө салбы чинчийиигэ кытты. Бэйэ-бэйэбэ мэхэйдэспэккэ, уунан чэнчистик тугтуу		

		билиэххитин баџараџыт? Ону билээрибит биһиги стакан түгэџэр пластилинынан салфетка сыһыарабыт. Уонна бу стаканнарбытын таннары тутан бараммыт, ууга уган көрүөхпүт. (стаканы көнөтүк тутан, түгэџэр диэри таастаах ууга уган көрүү, сэрэнэн көнөтүк төттөрү ууттан хостоохун) -Сыһыарбыт салфеткабыт илийбит дуо? Тоџо илийбэтэџэ буолуой, туох дии саныыгыт? Тумук: Салфетка илийбэтэх, тоџо диэтэххэ стакан иһигэр салгын баар эбит, кини ууну салфеткаџа ыппатах. -Бугун бары учуонайдар буолан, элбэх чинчийиилэри онорон, сөптөөх түмүккэ кэллибит.			
3. ТҮМҮКТҮҮР ЧААҤА					
Санааны этии	Оџо санга ылбыт билиитин, сатабылын түмэн ырытыы	<i>Рефлексия</i> -Оџолоор, бүгүн туох санганы биллигит? Ордук тугу сөбулээтигит? Аныгыскы сырыыга өссө элбэх сананы билиэхпит.	Сорудаџы толорон, улэ түмүгүн ырытыы	Хоруйдааһын Хайџааһын	Санааларын этии.Оџо бэйэтигэр сөптөөх сыанабыл биэриитэ,

					дъайымалтан астыныы